לא אמרינן בגמרא עירוב פרשיות. ותו כי פרכינן ממתניתין מריש לסיפא הוה לן לתרוצי ריש בכי הוא זה. ומיפא בשבועת השומרים והכי הוא ניחא טפי ממה דמתרצין בגמרא. היילך הגמון דבין בשבועת מודה במקצת בין בשבועת השומרים אין בשבועין על טענת קטן. ולענין שבועת השותפין והאריסין וחבריהן דתקון רבנן ואיתנהו בשבועות שמא נשבעין גם כן לקטן אם הגיע לעונת הפטעות דתקון רבנן דממכרו ומקחו מה שעשה עפוי מכוס כדי חייו. ומסתברא דנשבעין להם שבועת היסת דרב נחמן מכוס תקנתא דידהו דסא ודאי בכלל תקנתן היא שאם לא כן תקנתם היא קלקלתם דאינהו לא ידעי לאזדהורי ונמצאו אוכלים את שלו. וא"ת אם כן הדרא קושיא לדוכתא דאמאי לא מתרצינן בכבי מתני'. ואין זו קושיא דאי שבועה דרב נחמן אכתי לא נתקנה. ואי בשבועת השותפין והאריסין הכאה שלא בטענה דנסתמא לא איירי מתניתין בסא דפטיעה היא. והגמון נזה דמתניתין אתי לפרושי שבועה דכתיב בקרא עד האלהים יבא דבר שייכא דאיירי בכי הוא זה ובשבועת השומרים אבל בשבועת דרבנן דתקון רבנן לא איירי. כללא דמלתא דבשבועה דאורייתא אין נשבעין אסס דקרא מטעמיהו. אבל כל שבועה שהיא מדבריהם נשבעין לקטן מכוס תקנת דידהו. ומכל מקום נ"ל שאם ראו בית דין שאין ממשות בטענתם אלא כעין מעשה נערים אין משביעין אותם שלא להוציא שם שמים לבטלה. ומוקמינן לבו אדינא דאורייתא שסם פטורים מן התורה וממתינין עד שיגדל ואם עדיין טומד בטענתו משביעין אותו אע"פ שהיה קטן בשעת הנביעה. וכל מה שכתבתי בזמן שהקטן טוען ברי אבל אם טוען שמא ליה ביה ממשא. או שלא הגיע לפטעות אין נשבעין. וקרוב אצלי דאפי' תרם סחס אין מחרימין. והגדלה לע"ד כתבתי. דוד ן' אבי זמרא:

אלף שב (רלא) **שאלה** שאלת ממני אודיעך דעתי במה שנמצא כתוב בשם ריב"א ז"ל דקרובי הגדלה נאמנים להעיד על הרוגא ולא נוגעין בעדותן דמה שנהרג הרוגא אינו מועיל כלום לא לגדלה ולא לקרוביו. ולאיש מדאמר רבא פלוני בא על אשתי הוא ואחר מלטרפין לחורגו ואשתי מפסיד את אשתו ואסרה עליו ובוייה אפשיה אחיסרא ואפי' אכי נאמן לחורגו ואפי' הגדלה עצמו אם היה יכול לדבר עדיין דמה לי הרגני מה לי רבעני לאונסי אלא מכוס דהוה עדות שאי אתה יכול להזימה עד כאן. וקשה איך אפשר דין זה והלא גואל הדם כי יתם לבבו אל אחיו או אל בנו שידע בבירור שהרגו באומדנא דמוכח כי הסיא דשמעון בן שטח שמלא דם מטפטף והרוג מפרפר וכו' או שראוהו שהרגו ממש אלא שלא הכהה בו ויבא ויעיד עליו לנקום נקמת אחיו או בנו היש לך תועלת או הנאה גדולה מזו והלא קרא כתיב לא יומתו אבות על בנים וגו'. ואם בעדות קרובי הרוגא לא יומת הרוגא איך יומת על פי קרובי הגדלה:

אוצר החכמה

תשובה כן נמצא כתוב במרדכי פ' ד"מ תניין עלה דהא דאמר רבא [פלוני] בא על אשתי הוא ואחר מלטרפין לחורגו אבל לא לחורגה. מכאן דקדק [ריב"] דקרובי הגדלה יכולין להעיד על הרוגא ואפי' הוא בעצמו כג זמן שהוא חי ואינו טרפה יכול להעיד כדמשמע מפ' רבעני לאונסי וכ"כ רבינו יואל בכתב ידו וכן נמצא בספר החכמה דקרובי הגדלה יכולין להעיד וקשה על זה דגרסינן פרק א' דמכות אמר ליה רב פפא לאביי אלא מעתה הרוג יליל הנהרגו מאחוריו. הרבנו יליל הנהרגו מאחוריו. ופרש"י ז"ל הרוג יליל לרבי יוסי דאמר אף בלא הכהו בו שלא נחכוון להעיד הוא מליל את הגדון מפני קורבת הרוג יליל אם הגדון שנם הוא ראה והוא קרוב אצל עצמו. תיקן ריב"א דלאו מכוס קורבא אלא מכוס שהוא טרפה פסול להעיד וזה ספי' אינו נכון כלל דיגיד עליו ריבו הרבנ יליל והתם חכוס קורבא פריך ולא מכוס שהוא טרפה. וסתוספות דחקו דמכוס שונא פסול בהרוייהו אי מי דהכי פריך הרבנ שהוא קרוב לרובנ יליל וכן הרוג שהוא קרוב להורג יליל מכם הר"ר יוסף בכור שור ז"ל וגם זה הפירוש דחוק מאד דסתמא פריך הרוג יליל בין קרוב בין אינו קרוב אלא ודאי הכהן כפרש"י אאפי' הרוג שאינו טרפה יליל בסג דאם המעשה והוא קרוב אצל עצמו. מסמע בהדיא שההרוג אינו יכול להעיד וה"ה לשאר קרובי הגדלה. וכן פי' התוס' פירוש ראשון אלא מעתה הרוג יליל פירוש שהוא בעל דין. ומה שהביאו ראיה מפלוני רבעני לאונסי ופלוני בא על אשתי אין ראיה כלל דהתם לא מהורת עדות אחיין עלה אלא מהורת טודאה דכיון שהודה שרבעו נאמן בל עצמו והוא ואחר מלטרפין לחורגו. וכן פלוני בא על אשתי מהורת הודאה היא פלוני אחר את אשתי עלי ומשום הכי נאמן עם אחר אבל אם היו באים בהורת עדות לא היו נאמנים משום דקרובים הם אצל עצמם. ודכוותא כתב הריטב"א ז"ל פרק שבועת הפקדון. אי נמי מפלוני בא על אשתי אין ראיה אין ראיה שהרי אותו פלוני אין קרובו ועליו בא להעיד לא על אשתו דפלגינן דיבורא וקרוב אדם אצל אשתו ולא מהימינן ליה לגבי אשתו. אבל לגבי הבועל מהימינן ליה שהרי אין כאן קירבה. וכן לגבי פלוני רבעני דמהימינן ליה משום דאי אלו דקושטא קאמר לא הוה פגים נפשיה כולי האי וכן לדעת (רבא) [ריב"א] ז"ל דאפי' פלוני רבעני לאונסי הוא ואחר מלטרפין לחורגו דפלגי' דבורא במאי דאמר רבעני מהימינן ליה ובמאי דאמר לאונסי לא מהימינן ליה דקרוב אדם אצל עצמו ואין אדם מגים עצמו רשע. וכיון דפגים נפשיה כולי האי ודאי קושטא קאמר והוא ואחר מלטרפין לחורגו. אבל גבי גדלה אי קרובי הגדלה לא שייך האי טעמא. והגמון אצלי לתרץ פלוני רבעני לאונסי דפלגינן דבורא במאי דקאמר פלוני רבע נאמן. אבל במה שמשלים רבעני אם אמר לאונסי אי לגלוי לא מהימן ופלגינן דבורא ונאמר את אחר רבע ולא את זה אבל פלוני לאחרי לא מלי למימר את אחר לא שהרי זה הרוג לפניו. ואפי' דפלוני בא על אשתי אתי שפיר דבמאי דאמר פלוני בא נאמן. ובמאי דאמר על אשתי אינו נאמן ואמרינן על אשת איש אחרת בא וכתב עלה המאירי ז"ל שמא תאמר מה אנו לריכים שאדם קרוב אצל אשתו בקרובתו אצל עצמו והלא מ"מ לא יהיה אלא כשאר קרובים הרי אין קרוב מעיד על קרובו ועוד מאחר שהוא קרוב היאך נהרג הבועל באותה עדות והלא אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה. תדע שעיקר כוונתו לומר שאשתו כגופו ואין עדותו עליה כלל שבעל דבר הוא אצלה כמו שהוא אצל עצמו שאלו היה עדות היינו מבטלין כל העדות בבטול מקצתו אלא שאין שם עדות חל על אשתו עד שיהא העדות מבטל קצתו את קצתו ואין שם עדות חל אלא על פלוני עד כאן. והרי אתה רואה בעייניך שאין מכאן ראיה כלל לומר שקרובי הגדלה יעידו על הרוגא. וכן נראה מדברי התוספות שלא הזכירו דין זה כלל אלא אדרבה הם מפרשים הך דפלוני רבעני דפלגינן דבורא לומר שרבע אבל לא שרבעו לזה. וכן כתבו פ"ק דסנהדרין ואי טעמא לא שייך גבי פלוני דאחי ובלבחיבנא לעיל וכן אתה לריך לחלק לדעת רש"י ז"ל שכתב בהדיא דהרוג יליל משום דקרוב הוא וקרוב פסול והך דפלוני רבעני לאונסי הלכתא היא. היילך לפי שטת רוב המפרשים אין הרוג מעיד אפילו דידעינן ודאי שאינו טרפה כגון שהשקהו הם הממית ודאי לכוף יום אחד ובשעה דאשונה עדיין לא נקבו מעיו ולא נעשה טרפה. והוא הדין נמי שקרובי הגדלה לא יעידו על הרוגא דנוגעין הם בדבר. ומ"מ גבראה רבא אמר מלתא לא תחיכו עלה שהרי יש ' על מי שיסמוך דפשטייהו דהני תרי מימרי דפלוני רבעני ופלוני בא על אשתי כותיה אזלי תדע דלא ריב"א לבד אמרה להאי מלתא שהרי רבינו מנחם מריקנט"י קבץ פסקי דיינין וכתב דין זה בכללם. וגם במרדכי בשם רבינו יואל ומשם ספר החכמה וגם בהגהה באשרי פרקא קמא דסנהדרין כתוב בשם אור זרוע וזה לשונו וקרובי הגדלה מעידין על הרוגא וקרובי המוכה מעידין על המכה להוציאו מביתו הכנסת עד כאן. ובעמייהו ז"ל דכל הנאה שאינה ממון לא נפסל עליה לעדות ואין כאן אלא נקמה ואינה כי גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה. ואם תגלה לומר קרא כתיב לא יומתו אבות על בנים קרא כפשטה לא יומתו אבות על עונות בנים דדילמא רוצה שימות כדי ליורשו והוא הדין לכל שאר הקרובים שכל אחד ראוי לירש אם ימות הקודם. ואין הכנאה מצד הרגיחה אלא מצד הממון אבל קרובי הגדלה מה הנאה מעי להו אי מצד הרגיחה אינה הנאה ואי מצד ירושה אינו ראוי ליורשו. ומינה שאם היו קרובים לרוגא ולגדלה לא יעידו לכולי עלמא וזה ברור. ולשפ"י שלמדתי זכות על

בעלי סברא ע. לא שאני סובר כמותם אלא דבריהם כפשוטן שאין קרובי הרוגי מעידים לא לעובדא ולא לדעה. וכן עולים שתים כל דברי הפוסקים. ומפני שאין הדבר מוסג לא אחריך. גם כי הסברא ושכל נותן כאשר כתבת כי אין לך נוגע בעדות יותר מגאולת הדם ואם תבדר אילו שהרג אם אחיו או אם בנו כל עולדקי דאיה ליט עביד עד דקטיל ליה לנקום נקמת קרובו וחס דבר ברור מאד אצלי והגראה לעניות דעתי כתבתי. דוד ן' אבי זמרא:

אלף שנ (רלב) **שאלה** שאלת ממני אודיעך דעתי בשני מאמרים לר"י בן לוי נראין כסותרין זה את זה. אוצר החכמה

דגרסינן בירושלמי פרק כל כתבי אמר רב יהושע בן לוי הלה אגדתא הכתבה אין לו חלק והדורש המתחרך והשומעה אינו מקבל שכר. אמר רבי יהושע בן לוי אלא מן יומו לא אסתכלית בספרא דאגדתא. אלא חד זמן אסתכלית אשכחית כתוב בה וכו' אפילו כן אלא מתכבית בלילה עד כאן. ובפרקא קמא דברכות ורסינן רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכיח קמיה דר' שמעון בן פזי והוה מסדר אגדתא קמיה דרבי יהושע בן לוי. משמע דרבי יהושע בן לוי הוה עסיק באגדתא וכי היתה דמעעמיה דרבי יהושע בן לוי מפני שאגדה מושכת את הלב ומתבטל אדם מן המשנה והגמרא ורב שימי הוה מסדר אגדתא לפניו והוא שומע ואקראי בעלמא. ליתנא דמסדר אגדתא קמיה לא משמע אקראי. ואו דהא לדעתו השומע אינו מקבל שכר ואו דגרסינן במסכת סופרים אלא דהאי מימרא גופא דרבי יהושע בן לוי. והא תני רב חנינא בר פפי פנים בפנים דבר ס' עם משה וגו' פנים תרי בפנים תרי הה ארבעה אנפין פנים של אימה למקרא פנים בינוניות למשנה פנים שחוקות לגמרא פנים מסבירות לאגדה ומדמקשו מליה מסייא דתני רבי חנינא משמע דסבירא ליה דר' יהושע בן לוי לא היה עוסק באגדה כלל לפי שסובר שאינה עיקר. וכתבתם כל המקומות שהזכרת אגדה בדברי רז"ל להוכיח כי אגדה עיקר שלא כדברי ריב"ל:

תשובה הם ליה לר' יהושע בן לוי שיאמר שאין האגדה אמת ועיקר ונתנה מן השמים כשאר תורה שבעל פה וכמו שתורה שבעל פה נדרשת בשלש עשרה מדות כן האגדה נדרשת בשלשים ושש מדות. וכל המדות האלו נמסרו למשה רבינו מסיני. אבל צריך שתדע שהתורה שבעל פה אי אתה רשאי לכתבה ולא היו כותבין ממשה רבינו ע"ה עד רבי. אלא מוסרין המאמרים בקבלה מפה אל פה. וזה הדרך בעצמו היו עושים באגדה שהיו מוסרים אותה פה אל פה וגימי רבי הגיהו לכתוב המשנה משום עת לעשות לה' וגומר. והאגדה הנאמרת באיסורה כאשר בתחלה אלא נתנה לכתב. וכן תמצא מפורש במסכת סופרים דברי חכמים כדרכומת וגו' טולם נתנו מרועה א'. רועה א' אמרן וטולן מלילים אותם מפני הדליקה וספר אגדתא אעפ"י שלא נתן לכתב אפילו הכי מלילן אותו מן הדליקה משום שנאמר עת לעשות לה' וגו' עד כאן. וא"ת נכי נמי שלא נתן להכתב אין כתמיד כולי האי ר' יהושע בן לוי על מי שכותבה או דורש אותה. דע כי יש באגדה דבר נגלה ונסתר ונגלה מושך את הלב ונסתר לא נתן אלא ליודעים מן הסד בנשמו של עולם ורלוי לנסתירה ממי שאינו ראוי לסד לכתיב דבש וחלב תחת לשונך. וא"ל הכותב אגדתא או הדורשה ברבים ראוי לשונב גדול ממ"נ. אם הקורא בספר או השומע את הדרשה הוא עם הארץ ממשך אחר פשט האגדה ולא ילמוד שום לימוד אחר וכבר ידעת כי הגמרא מביאה ליד מעשה ואם הוא רשע יתלוץ על דברי רבותיו ז"ל. ואם הוא מבין קלת יאמר אפשר לדבר הפשוט הזה כיון בעל המאמר ויחשוב מחשבות בלתי אמיתות אשר לא עלו על לב בעל המאמר כאשר אירע בדורות אלו שעושין במאמרי רז"ל פירושים אשר לא כן ואם הוא מתחיל בחכמה האמתית יעשה מדרך השכל באשר אין לו רב מורה לו הדרך ישכון אור אבל כשהדברים נמסרים פה אל פה מה שיתפרק לו יורה מלמדו. ומלה זה הכותב האגדה או הדורשה ברבים ונתן כוחות אלהים ושמותיו הקדושים מדרש לפתאים ורלוי לעונש גדול והשומעה אינו מקבל שכר שהרי אינו מבין אלא פשטי הדברים וטוב היה לשמוע דרשת הדיינים כדי שידע דיני איסור ואיסור ולכן אינו מקבל שכר על השמיעה. והשתא מיתא דאית ליה שפיר לרבי יהושע הלי דרשת דפיס בפיס דאיהו לא אסר אלא לכותבה או לדורשה ברבים אבל כמסור אותה פה אל פה לא אסר. ואיהו דמר עוקבא הוה מסדר אגדתא קמיה אל פה ואם טועה מחזיר וסיימו נמי הכא במסכת סופרים לא תשמו לפרן קושיא ע לפי שאינה קושיא אלא וסיימו נמי דבירושלמי דמייתי מימרא דרבי יהושע לא פריך עלה מידי וכיון שהוא סובר שהכותבה אין לו חלק לשולם הכא מפני שנסתכל בה פעם אחת הוה מבעית בלילה. אלא דמלתא שלא שאמיר רבי יהושע אלא הכותב אגדתא או הדורשה מהעשה שכתבתי. והכירא ליה לריב"ל לא ניחנה אגדה ליכתב עד זמנו של רבינא ורב אחי וכתבוהו משום עת לעשות לה' וכו' כשאר תורה שבעל פה. ולא כתבוה ספר בחנפי נפשים אלא מאמרים מפוזרים בגמרא כדי שמי שאין יודע סוד המאמר יסתפק בסיפור שאגדה ויוצא שלו מעט מפלפול הגמרא. ומי שיבין סוד המאמר על ידי כך יזכור הסוד אשר בו ויתבונן עליו. ואעפ"י שמקנתי הלשון של מסכת סופרים מכל מקום לבי אומר לי שיש מעשה בספר ואינו בלשון קושיא אלא ואני ר' חנניא וכו' שכל המסכתא היא מאמרים הסתומים בלא שקלא וטריא. ואם תרלה לומר שאין מעשה בספר בינתותא נרסינן לה ומייתי סייעתא לר"י דאגדתא לא נתנה להכתב משום דבעיא פנים מסבירות ואם אינו יסיס מפה אל פה אין שם פנים מסבירות ודוק ותשכח. והוי יודע דהא דריב"ל פליגי אדרב נחמן דגרסינן בפרק מי שמתו אמר רבא כי הוה אזלינן בתריס דרב נחמן כי הוה נקיט ספרא דאגדתא יסיב לן וכי הוה נקיט תפילין לא יסיב לן. אמר הואיל ושריגנו רבנן ונטרן וכן פליג נמי (אמר) [אדרב] רבי יוחנן דמייתי נמי שובדא כי הנאי משמע דהני אמוראים ס"ל אגדתא נתנה ליכתב דאי לא הוה ממטו לה לספרא דאגדתא בהדייהו ופשוט הוא. והגלע"ד כתבתי דוד ן' אבי זמרא:

אלף שד (רלג) **שאלה** ראובן אמר לו עכו"ם אחד תלוה לי מעות ברבית והלך ראובן אצל שמעון וא"ל עכו"ם אה"ת 1234567

פעמי רוצה מעות ברבית. אבל אין לו משכון אמי אתן לך משכון להבטיחך על הקרן ונתלוק ברבית. אח"ל מותר לסוף הדבר אחיר העכו"ם המעות לראובן או שיתן לו בכסף סחורה ואמר ראובן איני לוקח שום דבר מן ברבית אלא הכל יהיה שלך ותתתין שהה אחרת על הקרן ואם תרלה לומר דבר זה אסור אם היה רגיל שמעון לוה לעכו"ם בשביל למלה ועתה לקח שיש למלה בכל שתי הדברים כי ראובן שתנה עם העכו"ם ד' למלה ומצלה רבית של שהה עולה לשתים מאי. ואם תרלה לומר שגם זה אסור הרי שאמר ראובן מתחלה לא היה בדעתי לקחת חלק ברבית כי לא עשיתי אלא להשות את שמעון לפי שמסך בתורה ומה שאני מעכב משותיו אינו אלא שלותת חנם וכל זמן שירלה לקחת משותיו ברשות בידו מותר או דילמא כיון שלא פירש כן בתחלה שרמה היא ואסור:

תשובה בתלקה שראתה אעפ"י שהיה נראה שאסור לעשות כן מפני מראית העין מכל מקום כבר נהגו בדבר היתר וא"ל רבינו גרשום עכו"ם שאמר לישראל לא ולוה לי מעות מישראל אברך מותר. דהוי שלוחו של ישראל המלוה ואין כאן רבית ומיהו הניא בתוספתא דאסור לעשות כן מפני מראית העין ומכל מקום נהגו היתר בדבר עד כאן. וא"ת דהתם איירי שהמשכון הוא של עכו"ם אבל בגדון שלנו שהמשכון של ישראל לא. י"ל דהא לא תלינן מעשה האיסור אלא מתוך מראית העין שנראה שישראל לוה מישראל ואע"פ ונהגו היתר אבל בהיות המשכון של ישראל אינו גורם האיסור הדע שהרי אם השאיל ישראל לעכו"ם משכונות ולוה מישראל ולאחר זמן לא פדאו העכו"ם והלך הישראל ופדאו מותר ליקח ממנו ברבית אעפ"י שהוא יודע ודאי שהמשכון של ישראל שהרי הישראל שליח הוא ולא לוה לעצמו. וכבי איתא במרדכי פרק איזהו נשך וא"ת התם העכו"ם הוא שלוה מישראל. אבל בגדון דידן דאיכא תרתי שהישראל לוה והמשכון שלו דילמא[אסור] לא קשיא דהא לא לוה אלא לצורך העכו"ם ושלוחו של עכו"ם הוא. וגדולה מזו אחיר רבינו שמשונמש"ן עכו"ם שלוה מישראל ברבית על משכונות של ישראל אעפ"י שיודע שהעכו"ם לוה לצורך ישראל חברו גובה הרבית והקרן. ווו ודאי קולא גדולה דכיון שידע לוה לצורך ישראל מחזי ברבית. אבל אם לא היה יודע מתחלה אעפ"י שידע

לבסוף